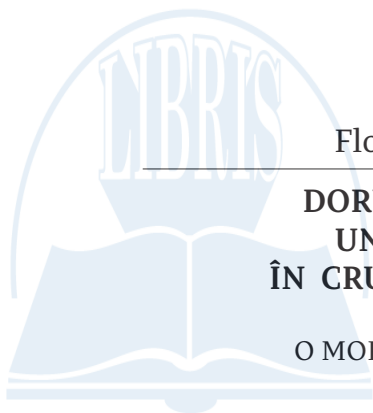
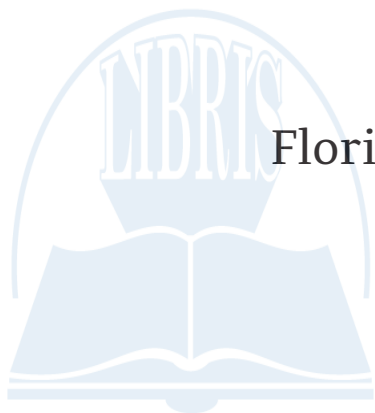

Florin Șindrilaru

**DORU MUNTEANU –
UN ROMANCIER
ÎN CRUCEA MILENIULUI**

O MORFOLOGIE A PROZEI

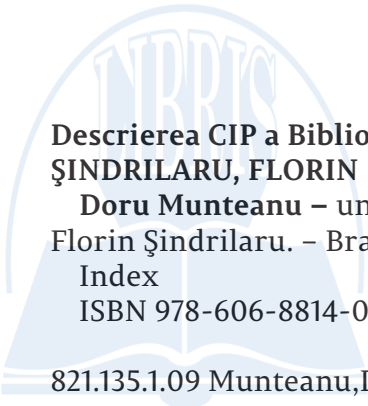

Florin Șindrilaru

DORU MUNTEANU – UN ROMANCIER ÎN CRUCEA MILENIULUI

O MORFOLOGIE A PROZEI

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ȘINDRILARU, FLORIN

Doru Munteanu – un romancier în crucea mileniului /
Florin Șindrilaru. – Brașov : Libris Editorial, 2016

Index

ISBN 978-606-8814-04-9

821.135.1.09 Munteanu,D

Director editorial: Dana Anghelescu

Lector de carte și corectură: Alin Șindrilaru

Design copertă: Wizzdesign

Coperta: reproducere după *“Căprioară în grădina
mănăstirii”* de Franz Marc

Tehnoredactare: Irinel Merlușcă

© Libris Editorial, 2016

Libris Editorial

Str. Mureșenilor Nr. 14 Brașov, România

Tel: 0268 477 799, Fax: 0268 477 798

E-mail: office@libris.ro

Web: www.libris.ro

Librăria online **www.libris.ro**

Respect pentru oameni și cărți

Tipărit în România

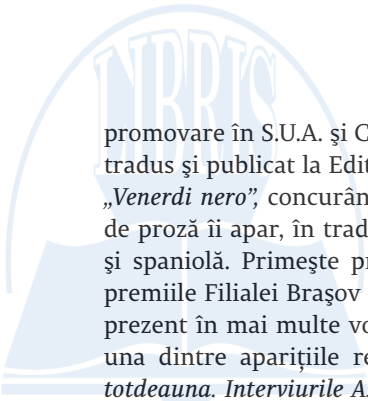
DORU MUNTEANU

Se naște în familia unor profesori la 10 septembrie 1946, în comuna Râciu de Câmpie, județul Mureș. Urmează școala generală și liceul la Colegiul Național „Mihai Viteazul” din Turda, apoi studii universitare la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca. După absolvire, în 1969, se stabilește în Brașov și ocupă diverse funcții, lucrând în învățământ și mass-media, conducând, în perioada 2006-2009, Editura și Revista *Astra*.

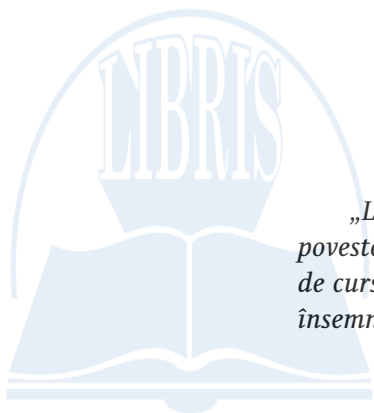
În perioada 2001 – 2013 a fost președintele Filialei Brașov și membru în Consiliul Uniunii Scriitorilor din România.

Debutează în literatură în 1964 cu piesa de teatru „*Exmatriculatul din a IX-a B*”, care se joacă în două reprezentații la teatrul din localitate. Colaborează, în timp, cu proză și eseuri, la mai multe reviste, printre care: *Tribuna* și *Steaua* (Cluj), *Gazeta de Transilvania* și *Astra* (Brașov), *Transilvania* (Sibiu), *Luceafărul*, *România Literară* (București), *Orizont* (Timișoara), *Cuvântul românesc* (Canada), *Lumea românească* (S.U.A.) ș.a.

Intrarea în literatură și-o face cu romanul „*Duminica mare*” (Editura Dacia, Cluj, 1983), căruia îi urmează: „*Vinerea neagră*” (1986) și „*Miercurea regală*” (1991), la aceeași editură. În 2003 i se tipărește romanul „*Viața de la fereastră*” la Editura Rao, București. În anul 2015 apare romanul „*Secretul crucii*”, publicat la Libris Editorial Brașov iar în anul 2016 publică romanul „*Viață de împrumut*” la Editura Rao. Cu antologia „*Scrisoare din America*” (1999) – scrisori în versuri ale primilor emigranți români pe continentul american – face un lung turneu de

promovare în S.U.A. și Canada. Romanul „*Vinerea neagră*” este tradus și publicat la Editura Lalli din Torino în 1992, sub titlul „*Venerdi nero*”, concurând pentru premiul Cavour. Fragmente de proză îi apar, în traduceri, în limbile maghiară, cehă, rusă și spaniolă. Primește premiul „Vetrei Românești” în 1992 și premiile Filialei Brașov a U.S.R. în 1999 și 2003. Numele său e prezent în mai multe volume colective. Lucrează ca și editor, una dintre aparițiile remarcabile fiind volumul „*33 pentru totdeauna. Interviuurile Astei*”, apărut la Editura Astra, Brașov, 2009.

„Lui îi plăcea să povestească, să tragă de poveste, or povestitorul trebuia să fie un alergător de cursă lungă. Constatase că pentru el literatura însemna roman.”

(Doru Munteanu – *Viața de la fereastră*)

O PROFESIUNE DE CREDINȚĂ

În romanul „*Viața de la fereastră*” un personaj aparent episodic, preluând însă atribuții ale instanței auctoriale, glosează asupra istoriei: *„Ți-am mai spus că istoria, dacă ar fi privită ca un sumar de date și fapte, ar fi o chestie onestă, dar, din păcate, e tot mai mult politică. Ea scrie azi despre ieri, iar punctul de vedere al prezentului poate fi păgubos pentru adevăr. Orice istoric e într-o anumită măsură subiectiv, pentru că e om, pentru că are preferințe și slăbiciuni și cei mai mulți servesc o cauză politică și astfel istoria devine un instrument în mâna puterii, oricare ar fi ea. De ce trebuie să analizăm validitatea unui act istoric? În beneficiul cui o facem? Există o morală independentă de vreo ideologie? Să nu-mi spui că bunul simț e cel mai etic concept, pentru că în istorie el n-a funcționat niciodată”*.

Profesorul Tudor Beu, protagonist al penultimului roman al lui Doru Munteanu, „*Secretul crucii*”, îi explică la un moment dat unui colaborator: *„Eu nu spun decât lucruri care s-au petrecut și nu îmi doresc decât o istorie completă a românilor. Nici una subiectivă, nici una conjuncturală, ci una adevărată. Dar din nefericire, istoria este demult un gest politic, o cronică obedientă a potențailor momentului.”*

Sunt judecăți asupra istoriei din care se desprinde, prin deducție și recul, **profesiunea de credință** ce susține întreaga creație de până acum a prozatorului brașovean. Romanele sale sunt o permanentă **judecare, re-judecare și ad-judecare a istoriei**.

HORAȚIU APOLZAN ȘI SENTIMENTUL INUTILITĂȚII

PROLEGOMENE NARATIVE. Protagonist al primelor trei romane ale scriitorului Doru Munteanu, în ordinea cronologică a apariției lor, Horațiu Apolzan ne apare la început (în *Duminica mare*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1983) ca tânăr locotenent în armata chesaro-crăiască, 22 de ani neîmpliniți, implicat factic, etic și emoțional în mașinăria infernală a Primului Război Mondial. Român ardelean, a decis, ca și alți conaționali ai săi sau combatanți de etnii diferite, să se lase prins-prizonier¹, pentru că, așa cum gândea locotenentul, „*de altfel, nici noi nu prea știam ce căutam în acest război care nici măcar nu era al nostru*”. Ajuns prizonier la ruși, Horațiu Apolzan dorește, împreună cu alți camarazi conaționali, să se reîncorporeze, dar în cadrul armatei române, să lupte efectiv pentru cauza națiunii sale. Însă procedura de schimbare a frontului este greoaie și drumurile lor, ale combatanților, sunt mai mereu împotmolite în mlaștina chichițelor administrative, a războiului sau a non-beligeranței. Racile specifice și, într-un fel, ținând de o normalitate care premerge și însoțește actele revoluționare din Rusia începutului de secol trecut, ce au culminat cu acel noiembrie 1917². În consecință, locotenentul Horațiu Apolzan nu-și găsește locul, dorește să facă, să întreprindă ceva, dar mai mereu sunt, el și camarazii lui, garați pe linie moartă. Este asaltat tot mai

1 „Eram vreo trei sute de soldați și ofițeri: români, unguri, cehi, slovaci, sârbi, croați, austrieci, ruteni, polonezi, poate și nemți, și poate or mai fi fost și alții: sași, șvabi, evrei, pe toți nu-i puteam cunoaște, căci ne-am nimerit laolaltă fără să vrem, fără să știm măcar din ce companii făcuserăm parte”. O imagine aproape completă a componenței naționale a vastului imperiu multinațional.

2 Situația din Rusia acelor vremuri tulburi este surprinsă de către colonelul Pietrosu, trimisul Ministerului de Război român în problema voluntarilor, în termeni preciși prin indecizia lor: „*Se-ntâmplă ceva, dar nu-mi dau seama ce. Ordine se contramandază unul pe altul, ca-ntr-un biliard uriaș... Se-ntâmplă ceva, v-o spun eu care mă-ntâlnesc în fiecare zi cu ei, e o brambureală în toată regula*”.

mult de situația incertă și de provizorat, de sentimentul opacității existenței și al inutilității: „*Mă uit în geamul murdar, în care nu se mai vede nimic, poate am orbit, poate așa o fi atunci când nu mai ești. Nu mă doare nimic, nu-mi mai simt capul din care greutatea s-a scurs, doar un sentiment greșos cu ochi de mort umblă pe mine pângărindu-mi sufletul: inutilitatea.*” (subl.ns.) Pentru ca, după un timp, un alt sentiment apăsător să se cuibărească și să se adaoge în sufletul protagonistului, **îndoiala**: „*Frontul a rămas departe de noi, parcă n-am fi luptat niciodată. De câteva zile mă chinuie gânduri de zădărnice. Nimic nu se leagă, toate și-au pierdut contururile. Întoarcerea la ai noștri parcă e un vis purtat în văzduh de-o pasăre cu aripa frântă. De câțva timp minutele au devenit clipe de lașitate. La margine de drum îmi stă orgoliul călărit de o amazoană flască și lascivă: Îndoiala. (...) Dușmanul meu a început să se cheme Îndoială... (...) Timpul se adună în ceasuri albe, orgoliul mi-a căzut sub pat ca un ciorap murdar, doar demnitatea mea încearcă să se țină bătoasă ca un servitor englez. Prin cap gândurile au jucat ciuleandra și-au adormit obosite, dar o singură idee nu se plictisește fără parteneri și nu-mi dă pace – Îndoiala.*” (subl.ns.)

În prizonierat, în Rusia, Horațiu Apolzan e purtat de soartă la Mzensk, la Kiev, lângă Moscova, apoi Bolhov, Telciu (în Ucraina), din nou la Darnița Kievului, unde erau concentrați toți militarii – ofițeri, subofițeri și simpli soldați – care au cerut reînrolarea în armata română. La Darnița protagonistul se întâlnește cu Tavi Prisecan, fiul drumarului din Ciufud, „seminaristul de la Blaj, inițiatorul *Societății literare a elevilor*”, cu Deliu. El, Prisecan, Deliu și alții („202 ofițeri și subofițeri”) cer cu insistență să fie trimiși voluntari pe frontul românesc, dar situația lor este incertă: „... eram doar niște oameni care n-aveam niciun statut legal: prizonieri nu mai eram, militari români încă nu, eram doar un «efectiv» care putea sau nu să fie luat în seamă.” Întocmesc un „angajament de aderare” pe care marea majoritate a militarilor îl semnează. Citirea Declarației, care cere și incorporarea Ardealului în România, are un ecou puternic printre cei prezenți, momentul citirii ei producând reverberații adânci în sufletul protagonistului: „Simțeam că am crescut în ultima vreme, parcă mă

înălțasem și priveam totul mai bine.” Beligeranții au acum o identitate precisă: ofițeri în armata română. Primesc uniforme noi, care le schimbă și atitudinea, și comportamentul. Iar cuvântul de ordine e răbdarea.

În cele din urmă, viitorii combatanți pleacă din Kiev cu trenul care îi duce, cu un scurt popas la Chișinău, în Iași. *„Lume multă, fanfară, o gardă de onoare, notabilități, generali, colonei.”*

Ajung în sfârșit pe frontul cestălalt, la Nămolosa. Se pregătesc de atac, dar atacul nu mai are loc. *„Rușii nu mai pot lua parte la luptă.”* La auzul veștii, locotenentul Apolzan iese din tranșee, într-un gest de disperare. E rănit. Un glonte nemțesc *„răzleț”* îi pătrunde sub omoplatul drept și-i dă impresia că i-a explodat în tâmplă. E spitalizat. Doctorul Cornescu îi extrage glonțul intrat adânc sub omoplat. Apoi e demobilizat din cauza rănii. *„Am sentimentul unui netrebuincios. L-am mai simțit odată, acolo, în lagărele Rusiei. Am vrut prea multe? Mă întreb a nu știu câta oară. Unde-am ajuns? Departe de front, din nou în spatele lui. Parcă totul fuge de mine, până și frontul. «Nefolositorule, inutilule!» își bate joc de mine o voce dinăuntru.”* Frontul ajunge acum la Apolzan doar prin vești și povești. Despre faptele de vitejie ale aviatorului Dragoș din aviația franceză, despre actul de trădare al lui Streza și al locotenent-colonelului Trăiniceanu, despre rușii care părăsesc războiul, veseli că au scăpat cu viață. „Ocupația” nu aduce nimic bun, doar dreptul ocupantului de a-ți lua tot: casă, masă, căruță, femeie. Dovadă, povestea femeii văduve, Ioana, violate de ocupanți beți. Imaginea, panoramată, a Războiului Prim Mondial se convertește/este ilustrată simbolic, la modul parodic și sarcastic, în parastasul soțului doamnei Paula – cunoștință apropiată a doctorului Cornescu. Sunt scene grotești, susținute de figuri grotești: comersantul Polexe, preotul Voica. Parodie cald-amăruie și simbol în același timp,

scriitorul include și o (altă) scurtă secvență epică: o femeie mută își dăruiește trupul, gratis, demobilizaților.¹

În Piața Unirii, unde e animație fecundă, mulțimea freamătă. Se vorbește de România Mare. Un ziar apare cu „*Declarația de independență a Transilvaniei*”. Horațiu Apolzan află de acțiunile demobilizaților și permisionarilor de peste munți și își reîntărește convingerea că locul lui este „*acolo, printre ai mei, în vatra de țară străveche a bunilor noștri.*”

Pleacă spre Alba în preajma Duminicii Mari, 1 Decembrie 1918. Aici, în Ardeal, „*demobilizații și permisionarii au luat frânele și adună gărzi naționale. Într-o agitație febrilă se pregătește adunarea de la Alba pentru a se hotărî soarta Transilvaniei.*” Protagonistul vibrează din plin la pulsul națiunii: „*Ca într-un stup uriaș, oamenii forfotesc într-o voință de lucrare pentru ei înșiși. Se mișcă norodul împingând carul istoriei. Trebuie să fac ceva, nu mai am stare. E nevoie sau nu de mine acolo, trebuie să plec.*” Apolzan simte acum, mai mult ca oricând, nevoia înregimentării făctice, fără echivoc, pentru o cauză, și își găsește locul între zecile de mii de oameni aflători la Alba Iulia pentru a consfinți Marea Unire.

Așadar, istoria este o creație a oamenilor, nu a omului. Apolzan se pierde în agitația dătătoare de speranțe de la Alba, individul se pierde în istorie.

Aceasta ar fi, în linii mari, țesătura epică a romanului de debut al lui Doru Munteanu.

1 Scena, de un grotesc aproape duios, se poate converti oricând într-un simbol cu vaste sugestii de interpretare: o mamă-țară la ananghie, niște oameni ai țării care, ajunși la capătul suferințelor, caută reîmplinirea, revenirea etc. Și nu este singura secvență din roman care poartă destui germeni simbolici. Aviatorul Dragoș, român înrolat în aviația franceză, este celebru prin actele sale de vitejie. Într-un raid împotriva avioanelor inamice, aparținând deci Imperiului Austro-Ungar, este în pericol de a fi doborât de un avion dușman pilotat de un combatant ce avea la gât, ca și aviatorul Dragoș, o eșarfă tricoloră. Simbolistica, cultivată dealtfel și în următoarele proze ale scriitorului, este plină de semnificații. Sunt pagini ce avertizează că și alte momente epice din romanele lui Doru Munteanu trebuie citite și interpretate în registru simbolic.

PROTAGONISTUL. Pare că prozatorul a fost hotărât *ab initio* să nu dea protagonistului său alura și anvergura unui erou. Horațiu Apolzan *nu face istorie*, nu este *un făuritor* al ei, e mai mult *un martor* care *consemnează* și, desigur, *reflectează* asupra actului istoric.

AD APERTURAM LIBRI. Protagonistul este gândit și construit mai mult ca o *replică* la personaje cunoscute din proza noastră, eroi ce se aruncă sau sunt aruncați în vârtoarea Primului Război Mondial: Apostol Bologa, Radu Comșa, Ștefan Gheorghidiu și alții.

Constantele combatanților sunt, bineînțeles, diferite. Câteva repere și constatări merită reamintite. **Apostol Bologa**, personajul lui Liviu Rebreanu din romanul *Pădurea spânzuraților*, pleacă pe front, aparent, (și) dintr-un impuls discutabil, pe care o parte din critica literară l-a pus, chiar nepermis de mult, pe seama logodnicei sale Marta, mare admiratoare și iubitoare de uniforme ofițerești. Eugen Lovinescu observă însă, pe bună dreptate, că „obținerea unei burse de stat într-un «colegiu studențesc» din Budapesta” face ca „de la această dată mentalitatea lui Bologa să se dezvolte în cadre ungurești; el vorbește de «datorie», de «patrie», de «ordine», de «realități»...”. Și criticul literar consideră că unele fapte ale acestuia (ruperea logodnei cu Marta, „prietenă a ofițerilor unguri”, ca și „epizodul Ilonei, admirabil, de altfel, în sine...”), sunt „iraționale”. Și Nicolae Manolescu, în excelenta sa lucrare *Arca lui Noe*, consideră de justete că pentru Bologa perioada budapestană a studiilor este decisivă, dar notează că „acest, cum să zic, bun simț realist nu-l împiedică să plece pe front doar spre a face plăcere logodnicei lui, o găsculiță excitată de uniforme și de slogane eroice. Întreaga lui existență constă în acte nu tocmai gândite, care-l aruncă în mari încurcături, și din care iese cu prețul altor pripeli.” Criticul literar revine însă, restabilind (și pentru debusolatul Apostol Bologa) adevărul: „Când se decide

să plece pe front, crede că o face din iubire pentru Marta. Se înșală: în fond n-o iubește pe Marta; ceea ce-l mână din spate nu e sentimentul dragostei, ci dorința de a-și verifica concepția datoriei pe care tocmai o dobândise. Esențială este deci confirmarea atitudinii etice, nicidecum sentimentul. (...) Ofițerul cu pieptul plin de decorații descoperă că eroismul lui nu răspundea unei convingeri intime, ci că îi fusese inculcat de educația budapestană.” Tranșant, criticul Nicolae Manolescu conchide că „sunt îndeinitiv trei imperative care strivesc mereu în Bologa libertatea de opțiune sau, mai bine, care se înfățișează conștiinței neclare a eroului ca fiind propriile lui convingeri: sentimentul datoriei față de stat, ideea națională și credința în Dumnezeu. Statul, neamul și religia alcătuiesc tot timpul un trio represiv.” Concluzia este sintetizată și de Al. Protopopescu în *Romanul psihologic românesc*: „Personaj de manevră morală și nu de psihologie hieroglică, Apostol Bologa intră de la început în trei laturi ale unei psihologii geometrice, cu precise repere sociale.” Acestea ar fi statul, neamul și iubirea.

Radu Comșa, eroul lui Cezar Petrescu din romanul *Întunecare*, este, la început, un protagonist ce răspunde unor (încă păstrate) convingeri morale. Reprezintă, cum observa Nicolae Manolescu, un caz general, colectiv, problema lui fiind „a multor tineri din epocă”. El „se duce din imbold moral pe front, întorcându-se desfigurat de o urâtă cicatrice, fără a reuși după război să se adapteze.” Și, notează criticul literar amintit, „procesul prefacerii sufletești a lui Radu Comșa nu e niciodată dezvoltat, psihologia aproape ciudată. (...) Singura schimbare petrecută în Radu Comșa este cicatricea. Mutilarea transformă un arivist într-un inadaptat.”

Deci protagonistul romanului lui Cezar Petrescu rămâne, reiau ideea, un inadaptat, iar traiectoria existenței sale nu

poate fi decât una singură. Construit inițial ca un arivist¹ care, prin suporturi mai ales exterioare, este menit să ajungă tot mai sus în ierarhia socială, Radu Comșa este un perdant, un iremediabil pierdut în singurătatea/ însingurarea sa.² Războiul, în a cărui „forță morală” crede inițial, admițându-i sacrificiul ca fiind necesar și ca o garanție a unui viitor mai bun, se dovedește a fi, pentru protagonist, o deziluzie provocatoare de infirmități – deopotrivă fizice și morale.

Pentru Ștefan Gheorghidiu, eroul lui Camil Petrescu din romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, războiul înseamnă o suprapunere a unei realități certe peste o dramă a incertitudinii. Spirit noocratic – și e cazul să observăm că toți cei patru combatanți din operele literare la care, în trecere, ne referim, sunt de formație intelectuală –, personajul lui Camil Petrescu încadrează pregătirile de război ale României într-o ramă polemică dură. „Fortificarea Văii Prahovei” e trâmbițată patriotard de către oamenii politici ai vremii, ca și de mass-media. În realitate, precizează naratorul, „zece porci țigănești, cu boturi puternice, ar fi rămat, într-o jumătate de zi, toate întăriturile de pe Valea Prahovei, cu rețele de sârmă și cu «gropi de lup» cu tot.” Cealaltă realitate, a instrucției de front, este prezentată la fel

1 E greu de precizat în ce măsură instanța auctorială se regăsește într-o atare interpretare a eroului Radu Comșa în devenirea sa. Cert este că romanul a avut răsunet în epocă, în rândul cititorilor, în timp ce G. Călinescu, în a sa *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, nu le dă nicio atenție, nicio importanță protagonistului și „romanului” său, considerându-l ca fiind nereușit, mai ales comparativ cu popularitatea de care s-a bucurat ... și se bucură și acum....

2 Ov.S. Crohmălniceanu, în *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. I, București, E.D.P., 1964., (Radu Comșa) se află deci, la izbucnirea războiului, în pragul unei rapide ascensiuni sociale; ginere al unui om bogat, introdus în lumea bună, e prețuit, simpatizat, împins înainte. Dar Comșa, cu toate acestea nu s-a rupt încă definitiv de ai săi, se mai simte, într-un fel, răspunzător față de lumea satelor de unde vine, față de colegii cu care a trăit împreună mizeria anilor de studenție, față de idealurile în care a crezut. Prin urmare, când sună mobilizarea generală refuză situația de ambuscat și, cu toate protestele Vardarilor, pleacă pe front. Aici trăiește din plin tragedia războiului, e rănit și desfigurat.”

în toată stupizenia ei, la marginile ridicolului: „... vremea se trecea cu instrucție într-o poiană mai mărișoară, cu asalturi eroice, care nu erau departe de jocurile de copii din mahalaua Oborului, când ne împărțeam în români și turci, și năvăleam urlând unii într-alții. Știu bine că în acest timp se dădeau asigurări în parlamentul țării că «suntem bine pregătiți», că în doi ani de neutralitate «armamentul a fost pus la punct», iar anumite persoane își luau răspunderea afirmării că suntem gata «până la ultimul nasture, până la ultimul cartuș», iar cu știința luptei până la cucerirea oricărei poziții, fie ea socotită ca inexpugnabilă.” Combatantul simte războiul mai ales ca o deviere de la matca existențială pe care și-o fixase, studiul filozofiei, iar concentrarea pe Valea Prahovei, apoi deasupra Dâmbovicioarei, în munți, era „o lungă deznădejde”. Războiul lui Gheorghidiu nu are nimic eroic, este doar o permanentă (doza de fatalism este inclusă) întâmpinare a morții. Clipa are în ea mereu un dram de coșmare, și versurile lui Camil Petrescu din *Ciclul morții* sunt la fel de grăitoare ca și trăirea halucinantă a protagonistului în timpul luptei. Tensiunea dramatică în care trăiește și acționează sublocotenentul Gheorghidiu a determinat criticii literari să considere că, pentru prima dată în literatura noastră,

războiul este prezentat veridic, și-a dobândit autenticitatea¹, iar protagonistul nu mai este un erou de baricade, ci număr în turmă. Obsesia perpetuă a combatantului, în romanul camilpetrescian, e *autenticitatea actului beligerant* pe care îl traversează, trăirea deplină a momentului, în toată grozăvia lui.

Apostol Bologa este un crucificat, un „personaj de manevră morală” (Al. Protopopescu), iar conflictul din sufletul lui e acela „dintre nevoia de opțiune personală și neputința de a rezista unor imperative exterioare conștiinței.” (Nicolae Manolescu). Radu Comșa este, cum ades s-a specificat, un inadaptat. Până a da curs în totalitate Țelurilor ariviste care îl ademenesc și către care este împins, păstrează o urmă atavică de moralitate, care îl anihilează ca individ. Ștefan Gheorghidiu gândește frenetic, iar în război trăiește frenetic. Nu îl cheamă/ îndeamnă marile sloganuri patriotice, ci este împins în tranșee, obligat fiind să ia contact, după absolutul gândirii, cu absolutul trăirii. Un biet combatant purtând mereu și conștient în raniță povara morții iminente.

1 „D. Camil Petrescu este primul scriitor român care descrie războiul ca o experiență directă. Jurnalul de campanie al lui Gheorghidiu e mărturia unui combatant și inovația unui artist care își confesează propria mutilare morală. (...) Conștiința eroului e înlocuită cu un ochi cuprinzător și cu urechi atente; sentimentele sunt simple, mecanizate aproape, de identitatea împrejurărilor. Romanul de război nu înalță imnuri eroismului și nu combină situații sublime. Analiza a pătruns și aci; ceea ce numim erou, cu glas declamator, e un biet om hărțuit de foame și de plictiseală, bătut de gloanțe și de obuze, ca un vânat speriat, scuturat de frigurile morții și înghețat de spaimă, degradat de superstiție și pândit de demență. Umanitatea războiului e tristă, morala lui e egoistă și redusă la clipa prezentă. Combatantul e un tip psihologic de resorturi adesea rudimentare, dictate de un determinism înfricoșat.”, notează Pompiliu Constantinescu în ziarul „Vremea” din 30 noiembrie 1930. În aceeași cronică, autorul nota despre jurnalul combatantului: „... romanul lui de război e jurnalul patetic al unui intelectual deformat de asprimile campaniei și care-și înregistrează, cu aceeași lucidă sinceritate, aci mai mult plastic decât analist, variațiile unui eu de un accentuat și conștient individualism”. Iar Ov.S. Crohmălniceanu, în *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. I, București, E.D.P., 1964, nota: „Războiul este văzut prin prisma experienței directe. Imaginea încetățenită de o întreagă literatură «eroică» scriitorul o respinge ca falsă, cu atât mai mult cu cât e vorba de un măcel sinistru, la care oamenii sunt trimiși împotriva voinței lor și cu o criminală lipsă de răspundere.”

Dacă cei trei combatanți amintiți mai sus merg pe front sau sunt împinși către el, **Horațiu Apolzan**, protagonistul romanului lui Doru Munteanu, are, mai totdeauna, traiectorii/ direcționări opuse. După un prim contact cu frontul (este și rănit de câteva ori, dar superficial, am specificat și vom reveni), Horațiu Apolzan se îndepărtează și/ sau *este îndepărtat* de acesta, adică de front, fiind purtat de soartă, în plin război, prin lagăre de prizonieri, puncte de concentrare, căutând să-și găsească albia salvatoare, care îl primește, cald, matern și tonifiant, abia la Alba Iulia.

Într-un *remember* curricular al evenimentelor de dinaintea venirii protagonistului pe front, aflăm că, la doi ani de la izbucnirea războiului, Horațiu Apolzan a fost încorporat în Regimentul 64 Orăștie, la infanterie, apoi mutat la Regimentul 21 artilerie Lugoj. La începutul lui octombrie 1914 a plecat cu Batalionul 13 spre frontul din Galiția, ca să ajungă în sfârșit la Lemberg. Dar gândurile/ intențiile protagonistului, odată ajuns pe linia frontului, sunt cu totul altele: „*Mă bătea gândul să dezertez, să fug la ei, dar era o tâmpenie. (...) Deci, asta era. Dacă rușii vin peste noi, nu-i rău. Mă las prizonier.*” De la bun început combatantul își exprimă punctul său de vedere asupra războiului la care urma să ia parte: „*Doream să scap de tâmpenia asta la care trăgeau sforile și cortinele ambițioșii politiciii europene, în care noi eram niște animale trimise, carne pentru abatorul liniei întâi, pentru măcelul unde nu se alegea cei buni de cei răi, unde omorul e scuzabil și nu e crimă pentru că e război.*” Nu se consideră soldat al Imperiului, nu-și dorește fapte de eroism, nicidecum pieptul plin de decorații, ci se consideră român. În discuția cu ofițerul care ancheta prizonierii, Horațiu Apolzan afirmă fără vreo urmă de șovăire: „*Domnule maior, sunt român. Țara mea a declarat de câteva zile război Austro-Ungariei, și dacă nu mă-nșel suntem aliați. Nu mă mai consider în armata austriacă. Doresc să-mi pot servi neamul și țara. Vreau să mă înrolez ca voluntar în armata română...*” Pentru el, ca și pentru „*toți acei care-au crezut în*

războiul ăsta ca într-un lucru sfânt”, războiul înseamnă de fapt „o înviere a Transilvaniei”, iar unirea cu Țara „e noaptea Învierii Domnului Nostru, Poporul Transilvan”. La ardeleanul Bologa, spiritul religios ce vine pe linie maternă se întretaie, adeseori contradictoriu, cu memorandismul tatălui, care făcuse din el un simbol al luptei pentru păstrarea identității naționale a românilor din Transilvania, peste ele suprapunându-se educația budapestană, recte imperială, ce-i fusese inoculată în perioada studiilor sale. La ardeleanul Horațiu Apolzan visul de unire este cultivat cu grijă și îndelung de tatăl său, profesor de istorie îndrăgît de elevi, care „niciodată n-a avut corigenți sau repetenți”. Este întărit de conștiința apartenenței la un neam a cărui obârșie se pierde în vremurile foarte vechi, de începuturi („*Gândul mergea mai departe, în obârșia neamului, într-un sat cu vii multe, unde bărbații plecau cu oile dincolo de mărghime, iar femeile rămâneau cu copiii, cu bătrânii, cu munca la vie și la puținul pământ pe care puneau de toate*”), la care contribuie și vacanțele de elev pe care le petrecea la „buna” și pe care le rememorează cu nostalgie: „... îl ascultam pe unchiul Niculae și pe moș Beu depănându-și amintirile”¹.

Este, în scrisul lui Doru Munteanu, o subtilă dar statornică răzvrătire împotriva așa-zisei „literaturi de război”, în contra căreia se exprimase și Camil Petrescu în paginile sale. Dar dacă scriitorul bucureștean, polemist notoriu de altfel, își clamează deschis dreptul la reasezarea *evenimentului* deformat sau a ideii deformatoare, prozatorul brașovean ne ademeneste în capcane stilistice și scripturale suficient de amăgitoare. „Eroul” lui, locotenent în armata Imperiului Austro-Ungar, este înfățișat în timpul primei conflagrații mondiale. *De facto*, paginile din roman descriind războiul sunt extrem de puține (câteva ca incipit, apoi, absolut răzlețe, pe parcursul demersului narativ). Iar participarea protagonistului la

1 E prima consemnare a străvechiului nume Beu. Acesta va deveni, de-a lungul întregului ciclu romanesc, o axă a existenței românești în perimetrul ardelean, căpătând valoare de simbol.

conflagrația propriu-zisă este ca și inexistentă. Combatantul *este refuzat de front*. Rănile locotenentului Apolzan, despre care am amintit, sunt edificatoare, subtil rizibile. Prima dată este rănit chiar în momentul luării ca prizonier. Primește o lovitură la gleznă de la pământul tare aruncat de un obuz. Iar a doua oară (am surprins pe scurt secvența epică într-o pagină anterioară) este rănit pe front la Nămolosa când, cedându-i nervii la aflarea veștii că atacul, așteptat cu nerăbdare, nu mai are loc, sare din tranșee și „*un glonț răzleț, pornit după «früstuck-ul» nemțesc, îmi pătrunde sub omoplatul drept și-mi dă impresia că mi-a explodat în tâmplă.*” Parcă și frontul fuge de el, gândește amărât și descurajat luptătorul, concluzionând că „*De fapt am luptat într-un război care ținuse pentru mine vreo două luni, un război neinteresant.*”

Sciere subtilă, **roman-pilot** al creației lui Doru Munteanu, romanul etalează în fapt o altă constantă ce-i dezvăluie și întărește originalitatea: „romanul de război” (căci aceasta este în linii mari impresia lăsată de proză), astfel caracterizat/ categorizat, este în același timp, ba chiar mai mult, un roman **al creșterii, al „inițierii”**: „*Am mai crescut și eu în anii ăștia, am ieșit din țeale, am început să miros a bărbat trecut prin de toate, poate prin prea multe. Îmi dau seama că m-ar prinde mai bine uniforma de care voiam să scap cât mai repede. E grea și civilia asta și prea a dracului de pretențioasă și subțire.*”¹. Iar misia cea mai importantă a protagonistului scenariului epic nu este cea a participării la un război mai mult sau mai puțin eroic, ci *consemnarea* actului istoric. Prin periplul meandric al protagonistului pătrundem în cotloane ale *Istoriei mari*, pentru ca apoi să fim împreună martori la *Apoteoza Ei*. Misia încredințată protagonistului de către

¹ În linia aceasta se include și ceea ce Mircea Zăciu definea ca „o împlinire a virilității, căutare înfrigurată a ocaziilor amoroase”. Planul erotic, afirmă criticul literar, „concurează îndeaproape celelalte dimensiuni ale sufletului eroului”. Însă planul erotic se disipează pe parcursul ciclului romanesc, până la dizolvare/dispariție.